

ZVLÁŠTNĚ PACHUJÍCÍ BALENÉCH POTRAVIN

Stáda, 10 prosinec 2014

„Jsem jenom turista. Chci jen udělat nějaké fotky,“ to byly moje naveně odpovědi na všechny otázky místních lidí ve vesnici Bukit Duabelas (Dvanáct hor) na hranici stejnojmenného národního parku, nejmenšího na indonéském ostrově Sumatra. Články o návštívách cizinců v této oblasti jasně varovaly: výzkumníci, novináři ani obyčejní –ouralové, ke kterým se přidám já, tu nejsou vítáni.

Několik dní, které zde strávím, budu tedy vystupovat jako obyčejný turista, který se jaksí omylem dostal do dle. Hned první výpravě za místním kmenem Suku Anak Dalam se navíc ukáže, že s tím nebudu mít potíže. Některá vodní toka, které protkávají prales, nesčetných pádech do proudu a po nekončícím opakování otázky „Je to je daleko?“ si u nikdo nemyslí, že jsem přijela v –emkoliv rýpat. A tak mi rozveselení domorodci začali líčit svůj život.

Život v tropickém lese

Suku Anak Dalam neboli Orang Rimbo (Lidé z lesa) je vodní kmen provincie Jambi a zároveň jeden z posledních sumaterských kmenů, jehož část stále je nomádkým způsobem života plně závislým na tropickém lese. Ze zhruba dvousettisícové komunity si však do dnešních dnů zachovalo tradiční způsob života jen patnáct set jedinců. Tito lidé se živí především sbírkou lesního ovoce a lovem drobné zvěře. Ochotně ukazují, jak se dá materiál nalezených v lese upravit past na hlodavce i divoká prasata. Ptám se, jestli nějaké prase skutečně chytíme. „Není správné období,“ zní obligátní odpověď na jakoukoliv otázku, jakási obdoba mého „Jsem jenom turista.“ Specialitou těchto lidí je sbírání lesního medu z korun stromů vysokých až padesát metrů. Některé rodiny si již osvojily zemědělské znalosti a pěstují maniok a další plodiny. Členové kmene stále udržují tajemné rituály, které vám rádi popíší, ale nikdy se jich jako lovců z venku nebudete moci zúčastnit. A tak se dozvídám i o mystickém položení sentubung, kterého se v lese nesmím ani dotknout, natož ho poklidit. Když se položí na hlavu novorozence dítěte během rituálu, první místní stařina vybírá pro ženu kmene správné jméno. Jméno má pro lidi z kmene Suku Anak Dalam hluboký význam. Pokud někdo zemře, jeho jméno se již nesmí vyslovit a celá rodina se musí přestěhovat na jiné místo. „Chceme zůstat v lese, protože mást je moc velké horko. Ale lesa už je málo a my nemáme dostatek prasat a ovoce pro naši rodinu. Navíc už není téměř kam se přestěhovat,“ říká žena oblečená pouze do kusu batikované látky kolem pasu.

Děti z kmene Suku Anak Dalam (foto: Jana Klápková) Pomalu začínám pronikat do problémů, které tyto lidi pronásledují. Kromě zbývajících kousků tropického lesa obklopují vesnici především nekonečné plantáže palmů a olejné. Tato „zelená poušť“ uzamkla neprodyšně celé daleké okolí národního parku. V omezeném prostoru desát tisíc hektarů lesa již není dostatek kapacity na obnovu populací zvířat a les pomalu odumírá. Lidem hrozí násilné vystěhování, cizincům zase vykázaní z oblasti (a proto má opatrnost). Plantáže na úkor pralesa Proč to všechno? Palmový olej je nejlevnější rostlinný olej na světovém trhu a obsahuje ho polovina všech balených potravin v našich supermarketech. Najdeme ho i v kosmetice, místních prostředcích, krmivech pro zvířata a také v bionaftě. Palma olejná má ze všech olejních rostlin zdaleka největší výnos a je nenáročná na pěstování. Se stoupající poptávkou se však její výhody stávají prokletím pro místní obyvatele, ekosystémy a již tak ohrožené živočišné druhy, jako je orangutan nebo tygr sumaterský.

autorka ilustrace: Barbora Tögel

Mnoho palmových společností argumentuje tím, že odtví zadržává v některých místech velkou část populace se kterými jsem se setkala, si však stálovali, že o práci spíše pánili. Drobní zemědělci pánili o pánu, na které po generaci pánstovali rýži a další základní plodiny, o les, který jim dával různé produkty (například ovoce, damarovou pryskyřici, ratan a podobné), vodní zdroje byly otráveny. Slibovaná práce na plantáži užívali jen malé množství lidí – na udržování a sklizeň obrovských ploch stačí několik většinou jen sezóně dělníků, kteří pracují za mizivé mzdy (asi 2 000 Kč měsíčně pro muže a jen polovina pro ženy), bez ochranných pánů bez smlouvy, bez pojištění.

Děti z kmene Suku Anak Dalam na palmové plantáži. Vykácený les a větš z plody palmy olejné. (foto: Jana Klápová) Palmový průmysl má velký podíl na tvorbě indonéského HDP, avšak už i významní ekonomové se shodují, že rostoucí HDP se nemusí nutně promítnout do vyšší kvality života obyčejných lidí. Indonésie je tomto ukázkový případ. Bohatnou zemědělským velkým národním společnostem s mezinárodním kapitálem, které často odvádějí vydělané peníze pryč ze země skrze daňové ráje a nezanedbatelná část zisků slouží ke korupci. Na Sumatře jsem byla svědkem toho, že se v oblastech, kde se palmy olejné pán pokroku a dobrých životních podmínkách místních lidí věc mluvit. Lidé žijí v chatrích z prken, v toxickém prostředí, možnostmi získat jinou práci neobásný sběr plodů palmy olejné, protože ta zabírá většinu zemědělskou pán.

Palmová plantáž z letadla (foto: Jana Harunová) a mladík z kmene Suku Anak Dalam u vykáceného lesa (foto: Fatris M. Faiz)

Co s tím?

Nejlépe je omezit spotřebu produktů, které palmový olej obsahují. Jde často o produkty malou výživovou hodnotou, které se tělo stejně nepotřebuje (například sušenky, smažené brambory, popcorn a kakaové pomazánky). Druhou možností je nahradit palmový olej místními surovinami, u nás třeba olejem lněným. V historii jsme si museli vystačit víceméně s tím, co jsme byli schopni sami vyprodukovat. Avš v posledních dvaceti letech hojně využíváme možnost dovozu surovin a výrobků z jiných kontinentů. Páni nákupu obvykle více než cokoli jiného rozhoduje právě nízká cena. Tak vznikají nevrátelné škody nejen na vzdálených kontinentech, ale také u nás. Průmysl, drobné podnikání a zemědělství odumírají spolu s tropickým lesem. Zřejmě správné období pro přejít zodpovědnost za naše každodenní rozhodnutí. S nacvičenou hláskou „Jsem jenom spotřebitel. Chci jen udělat nějaký nákup, nelze v dnešní době přemedit lidmi z kmene Suku Anak Dalam, tygrem sumaterským ani přemedit sebou samotným obstat... JANA KLÁPOVÁ Jana Klápová vystudovala Institut trop a subtrop na České zemědělské univerzitě. V letech 2008 – 2009 studovala indonéštinu na Universitas Andalas na ostrově Sumatra v Indonésii, v letech 2011 – 2013 pracovala jako analytička potravinové bezpečnosti v Glopolis, o.p.s., což jí umožnilo zúčastnit se další výpravy na Sumatru tentokrát s cílem prozkoumat problematiku palmy olejné přímo v terénu. V současnosti se věnuje hlavně spolku Spolurádi o.s. (volnočasové aktivity pro lidi s postižením i bez) a koordinuje projekt centra pro osoby bez pánosti v Benátsku, publikováno se souhlasem Material Times